

اشاره

همکاران معارفی ما در موضوع «رزق و روزی» با پرسش‌های متفاوت و متنوعی مواجه هستند، از جمله:

- روزی چیست؟
- انواع آن کدام است؟
- آیا خدا روزی مردم را مساوی تقسیم می‌کند؟
- خزانه‌های روزی خدا کجاست؟
- عوامل نزول یا کاهش رزق کدام است؟
- وظیفه ما در مقابل روزی چیست؟
- و سئوالات دیگری که در ذهن همه ما وجود دارد یا از طرف دانش‌آموزان در کلاس مطرح می‌شود. کتاب دین و زندگی پایه دوم متوسطه در درسی با عنوان «کسب و کار حلال» تا اندازه‌ای به این موضوع پرداخته است. این نوشتار درصدد است تا در حد امکان و اختصار، ابعاد مختلف مربوط به رزق و روزی را روشن کند.

▲ **کلیدواژه‌ها:** رزق، خزائن روزی، رزق معنوی، انفاق

رزق چیست؟

الرزق (ج ارزاق): هر چیزی که از آن بهره برند. باران. رزاق: روزی‌دهنده (المنجد، رحیمی، ۱/۱۳۶۱).

رزق که در فارسی به آن «روزی» گفته می‌شود به معنی چیزی است که موجب ادامه بقای ما می‌گردد و بدون آن نمی‌توانیم مسیر زندگی را بییمائیم. مرحوم علامه طباطبائی (ره) در این باره می‌فرماید:

«الرزق... هو ما یمدّ شیئاً آخر فی بقاءه بانضمامه الیه أو لحوقه به بأی معنی کان کالغذاء الذی یمدّ الإنسان فی حیاته و بقاءه بصیورته جزء من بدنه و کالزوج یمدّ زوجة فی ارضاء غریزته و بقاء نسله و علی هذا القیاس (طباطبائی، المیزان عربی ۱۸/۳۷۶).

روزی عبارت است از هر چیزی که موجودی دیگر را در

رزق را روزی‌رسان پر می‌دهد

رزق و روزی از دیدگاه آیات و روایات

حجت‌الاسلام محمدرضا دهدست
مدرس مرکز تربیت معلم شهید مفتح شهر ری

که خدا انسان را به قدر مرّوت و شخصیتش روزی می‌دهد و کمک پروردگار، متناسب با شدّت حادثه و سختی است» (مکارم، نمونه، ۱/۲۲، ۳۴).

از این روایت فهمیده می‌شود که همه موجودات به اندازه مرتبه وجودی‌شان، سهمی از روزی دارند و روزی هیچ موجودی نزد خدا فراموش نشده است.

در واقع خدا خالق خلق است و روزی آن‌ها نیز بر عهده هم اوست و با دادن روزی، چیزی از خزائنش کم نمی‌شود.

روزی معنوی مثل توفیقاتی است که از سوی پروردگار نصیب بعضی‌ها می‌شود، به شرط این که از خود لیاقت نشان دهند. مثلاً علم روزی افراد است و خدا به اندازه شایستگی و ظرف هر کس به وی عنایت می‌کند. شرکت در مجالس معنوی، توسّلات، مجالس درس، مطالعات وسیع برای فهم و تعقل، همه روزی معنوی هستند و شایستگان به اندازه معینی از آن‌ها بهره می‌برند. با این تعریف، نباید روزی را فقط پول و غذا دانست، بلکه اگر امروز چیزی آموختیم و بر دانسته‌هایمان اضافه شد، در واقع روزی معنوی بزرگی نصیب‌مان شده است.

عبادات خالصانه، همه از جنس روزی معنوی‌اند. از این روزی در بعضی روایات به عنوان «توفیق» نام برده شده است. مثل توفیق نماز شب که خداوند متعال نصیب بعضی - با عنایت به همت و اراده خودشان - می‌فرماید.

۲- روزی آخرتی، که خداوند متعال پس از مرگ انسان‌های نیک به ایشان عنایت می‌کند. مثلاً در آیه ۱۶۹ سوره آل عمران موضوع روزی مخصوصی مطرح شده که خداوند متعال به شهیدان می‌دهد و ظاهراً بقیه نیکان از این روزی ویژه و مخصوص بهره‌ای ندارند یا بهره اندکی برده‌اند. «... ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتاً بل احياء عند ربهم يرزقون». آنان را که در راه خدا کشته شده‌اند مرده نپندارید بلکه زنده‌اند و نزد پروردگارشان روزی می‌خورند.

«زنده بودن شهید» و «روزی خوردن او» از نکات بسیار لطیف در این آیه است که در جای خود باید مورد بحث قرار گیرد.

از بعضی روایات فهمیده می‌شود که ما نمی‌دانیم این روزی چیست و نمی‌توانیم کیفیت آن را درک کنیم و بفهمیم. امام رضا (ع) می‌فرماید: «هنگامی که شهید از مرکب فرو می‌گلتند حوریان بهشتی به استقبال او می‌شتابند و نعمت‌های معنوی و مادی خدا را برای او شرح می‌دهند. نعمت‌هایی که نه چشمی دیده و نه گوش‌ی شنیده و نه به قلب هیچ انسانی خطور کرده است!» (مکارم، نمونه ۱/۳، ۱۷۳)

آیا خداوند روزی مردم را مساوی تقسیم می‌کند؟

در آیات الهی می‌خوانیم که همه موجودات سهم معینی

بقای حیانتش کمک نماید و در صورتی که آن رزق ضمیمه آن موجود و یا به هر صورتی ملحق به آن شود، بقایش امتداد یابد، مانند غذایی که حیات بشر و بقایش به وسیله آن امتداد پیدا می‌کند. غذا داخل بدن آدمی و جزو بدن او می‌گردد و نیز مانند همسر که به نیازهای آدمی پاسخ می‌دهد و مایه بقای نسل او می‌گردد و به همین قیاس هر چیزی که دخالتی در بقای موجودی داشته باشد، رزق آن موجود شمرده می‌شود.

موضوع روزی موجودات در آیات مختلفی از قرآن مطرح شده است، مانند: «كلوا مما رزقكم الله: از آن چه خدا برای تان روزی کرده بخورید» [انعام، ۱۴۲] و هم چنین در آیه ۲۱۲ بقره می‌فرماید: و خدا به هر که بخواهد روزی بی حساب دهد.

از این آیات فهمیده می‌شود که رزاق حقیقی فقط خداست و ما در عالم دنیا واسطه‌هایی بیش نیستیم؛ واسطه‌هایی که از امکانات الهی استفاده می‌کنیم و روزی خدا را - در عین حال که خود استفاده می‌کنیم - به دیگران می‌رسانیم.

در قسمت‌های بعدی خواهیم دید که چگونه و با چه وسایلی می‌توان این روزی را جلب و جذب کرد، زیرا از بعضی روایات استفاده می‌شود که روزی موجودات معین و مشخص است ولی باید برای رسیدن به آن تلاش و درخواست کنند.

امام علی (ع) در حکمت ۳۷۹ نهج‌البلاغه می‌فرماید: «روزی، خود به سراغت می‌آید خیلی دست و پا مزن». در عین حال در خطبه ۱۱۴ می‌فرماید: «(خداوند) روزی را تضمین کرده ولی باید برای رسیدن به آن کار کنید.» نتیجه آن که هر موجودی برای رسیدن به روزی خود در وهله اول باید تلاش کند و با این دست و پا زدن، درخواست رسمی خود را اعلام نماید.

انواع روزی

در یک تقسیم‌بندی اولیه می‌توان روزی را به دو گونه قسمت نمود: دنیایی و آخرتی.

۱- روزی دنیایی، که خودش به مادی و معنوی تقسیم می‌شود.

روزی مادی مثل غذا، پوشاک، باران، نور خورشید و... مثلاً در آیه ۸۸ سوره مائده می‌خوانیم: «وكلوا مما رزقكم الله حلالاً طیباً: و از آن چه خداوند، پاک و شایسته روزی‌تان کرده، بخورید.»

یا در آیه ۶۴ سوره نمل آمده: «يرزقكم من السماء و الارض: (خداوند) از آسمان و زمین روزی‌تان می‌دهد.»

در حقیقت همه موجودات عالم سهمی از روزی مادی دارند، به شرطی که بقیه موجودات، آن سهم را از بین نبرند و نابود نسازند یا غاصبانه، آن را مالک نشوند.

هم چنین در روایتی آمده است که امام صادق (ع) می‌فرماید: «سوگند به کسی که جدم را به حق به نبوت مبعوث کرده است

از روزی دارند و هیچ جنبنده‌ای بدون روزی نمی‌ماند و هر جا جنبنده‌ای باشد، به یقین روزی وی هم مهیا شده است.

بسیاری از مردم فکر می‌کنند اجرای عدالت به معنی تقسیم مساوی چیزی است، در حالی که معنی واقعی عدالت آن است که هر چیزی را به اندازه نیاز و ظرف وجودی و تقاضای واقعی آن موجود به وی عطا کنند. مثلاً اگر پدری چهار فرزند داشته باشد و بخواهد به آن‌ها رسیدگی کند، به اولی می‌گوید: تو شلوار داری، برایت یک پیراهن می‌خرم. به دومی می‌گوید: تو پیراهن داری برایت شلوار می‌خرم. سومی هم پیراهن دارد و هم شلوار، نیازمند جوراب است و چهارمی فقط یک روسری خوب می‌خواهد. چنین پدری اگر نیازهای فرزندش را به همین منوال رفع کند، با این که برایشان کالای یک‌سان نخریده است ولی عادل محسوب می‌شود.

بنابراین، عدالت آن است که حق هر ذی‌حقی را به وی بدهی. خدای عادل‌مان خدایی است که به حیوانات غریزه شکار و به دست آوردن غذای مورد علاقه‌شان را داده و به انسان هم مسیر رزق‌یابی و رفع نیازش را نشان داده است، یعنی هر موجودی به اندازه نیازش مورد عنایت خالق قرار گرفته است.

با این تعریف، توزیع مساوی روزی بین همه موجودات و انسان‌ها، کاری عبث و بیهوده است. عده‌ای کار می‌کنند، دعا می‌کنند و با اخلاق نیک، زمینه جلب و جذب خوبی‌ها را فراهم می‌نمایند، اینان باید سهم بیشتری داشته باشند و بعضی برخلاف آن، اینان هم سهم کم‌تری دارند.

باید دانست که خداوند، انسان‌ها را مانند ظرف‌هایی شبیه هم خلق نکرده تا در هر کدام چند لیتر روزی تزریق کند، تا ما بگوئیم چرا به بعضی کم و به بعضی بیش‌تر داده است. بلکه موجودات عالم هر کدام دارای ظرف ویژه خود هستند و اندازه معینی گنجایش دارند. من دارای ظرف ویژه‌ای هستم با گنجایش ویژه آن. تو هم ظرف خاص خودت را داری و سومی هم همین‌طور. درخت، ظرف وجودی خاص خودش را دارد و جانور هم گنجایش ویژه خودش را و هم‌چنین‌اند سایر موجودات.

از طرفی باید دقت کنیم که توزیع نامساوی روزی موجودات به نوعی موجب رفع نیاز همه آن‌ها از هم دیگر می‌شود مثلاً انسان‌ها چون دارای طبقات و توان‌مندی‌های مختلفی هستند می‌توانند نیازهای یک‌دیگر را جابجاء دهند و مکمل هم‌دیگر باشند. در اصطلاح می‌گوئیم سعه وجودی بعضی‌ها مرد بودن است و بعضی‌ها زن بودن بعضی سفید و بعضی سیاه‌اند. عده‌ای کوتاه و عده‌ای بلند قد هستند و همین‌طور تنوع موجودات در عالم وجود، موجب می‌شود زندگی جاری و ساری گردد و حقیقت آن است که اگر ما در ذهن خودمان دنیایی یک‌رنگ، یک شکل و یک نوع را مجسم و فرض کنیم، زندگی به این معنا

در آن جاری و ساری نخواهد بود. پس این از الطاف خداوندی است که موجوداتی خلق کرده گونه‌گون و دارای ظرف وجودی ویژه و این تنوع نیازها و گونه‌ها موجب شده تا خداوند روزی را نامساوی تقسیم کند و با این حکمت بالغه‌اش چرخ‌های زندگی به گردش درآیند.

زندگی دنیایی که در آن، یکی رئیس است و یکی مرئوس، یکی پائین است و یکی بالاتر، یکی کم‌تر دارد و یکی بیش‌تر. با این حال راه پیش‌رفت و تعالی را برای ما باز گذاشته است تا در دایره جبر محکوم نباشیم ولی در مجموع، زیبایی زندگی به تنوع و گونه‌های آن است و این که موجودات و انسان‌ها، مانند قطعه‌های پازل، هم‌دیگر را کامل کنند تا چرخه‌های حیات بچرخد و همه از هم‌دیگر بهره ببرند و نیازهایشان مرتفع گردد. خداوند متعال در آیه ۷۱ سوره نحل فرموده است:

«وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ. و خداوند بعضی از شما را بر بعضی دیگر در روزی برتری داده است.»

البته قسمت مهمی از این اختلاف بهره‌ها مربوط به تفاوت استعدادها و توان‌هاست. استعدادهای جسمانی و روحانی که سرچشمه تفاوت در کمیت و کیفیت فعالیت‌های اقتصادی می‌شود.

این تفاوت استعدادها برخی اکتسابی و برخی غیراکتسابی است و برای این اساس در یک جامعه سالم، تفاوت درآمدها غیرقابل انکار است... مثل یک انسان یا یک درخت که اندام او مکمل هم هستند ولی میان اعضا و اندام‌هایش تساوی نیست. ریشه، گلبرگ، شکوفه و برگ‌ها و... مثل هم نیستند، یکسان نیستند اما همه در جای خودشان تکمیل‌کننده این مجموعه‌اند. بنابراین وجود تفاوت در استعدادها برای حفظ نظام جامعه، نهایت لزوم را دارد. تفاوت‌هایی که مکمل یک‌دیگر و معاون هم‌دیگرند... نه سدی بر سر راه یک‌دیگر.

البته این تفاوت‌های طبیعی نباید باعث سوء استفاده در راه تشدید شکاف‌های طبقاتی در جامعه شود (مکارم، نمونه ۳۱۴/۱).

خزائن روزی خدا کجاست؟

همه جهان خلقت وسیله تهیه روزی موجودات است و عالم وجود خزینه تمام نشدنی رزق الهی است. لذا خداوند متعال، آسمان‌ها و زمین را خزینه روزی موجودات معرفی کرده است، زیرا موجودات یا در زمین‌اند یا در آسمان و از این حال خارج نیستند

«بِرِزْقِكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ: از آسمان و زمین، روزی‌تان می‌دهد.» [فاطر، ۳] ولی با این حال، قرآن تأکید دارد اکثر روزی‌ها از آسمان است. چه ما آسمان را به معنی فضای بالای سرمان بگیریم و چه به معنی علو، بلندی و مقام و منزلت شامخ پروردگار. در آیه ۲۲ سوره ذاریات می‌خوانیم: «وَفِي السَّمَاءِ

خدا به مالی که خمس با زکاتش داده شده برکت می‌دهد و هم‌چون درختی است که در ایام معینی، شاخه‌هایش را غرس می‌کنند. و به ظاهر کم شاخ و برگ می‌شود ولی در بهار نشاط و فراوانی محصول خواهد داشت و پر برکت خواهد شد

رزقکم و ما توعدون: روزی شما در آسمان است و آن چه به شما وعده داده می‌شود.»

از این آیه معلوم می‌شود که بیش تر رزق موجودات از آسمان است و آن چه ما از زمین بهره‌برداری می‌کنیم نیز به نحوی به نزولات جوّی بستگی دارد. اگر آسمان را در این آیه به معنی فضای بالای سرمان بدانیم، معنی «رزق شما در آسمان است» این خواهد بود که رزق همان دانه‌های حیات‌بخش باران است که منبع هر خیر و برکتی در زمین است. (مکارم، نمونه، ۳۳۵/۲۲). مرحوم علامه طباطبائی هم این قول را نقل می‌کند ولی در مجموع به نظر می‌رسد که گرایشی به این سو دارد که منظور از سماء، جهت علوّ است یعنی خداوند متعال از ناحیهٔ اُمر و ارادهٔ ربوبی خود که اعلاست، روزی بندگان را می‌دهد. در عین حال، به استناد آیه‌ای از قرآن می‌فرماید: «گویا رزق در این آیه، همان باران است که خداوند بر زمین می‌ریزد و از این ریزش باران، آن چه خوردنی و پوشیدنی است می‌روید و مردم به آن منتفع می‌شوند. خدا در سورهٔ جائیه آیهٔ ۵ فرموده است: «و ما انزل الله من السماء من رزق فأحيا به الأرض بعد موتها: و آن چه خداوند از روزی از آسمان فرو فرستاده (باران) و با آن زمین را زنده کرد، بعد از آن که مرده بود.» و در این آیه از باران به معنی رزق نام برده شده است.» (طباطبائی/المیزان) «ولی بعضی مفسران سماء را به معنی عالم غیب و ماوراء طبیعت و لوح محفوظ گرفته‌اند که ارزاق انسان‌ها از آنجا تقدیر می‌شود. البته جمع میان هر دو معنی ممکن است... و ماتوعدون (آن چه به شما وعده داده می‌شود) می‌تواند تأکیدی بر مسئلهٔ رزق و وعدهٔ الهی در این زمینه باشد یا به معنی بهشت موعود... و یا اشاره به هر خیر و برکت یا عذایی است که از آسمان نازل می‌شود...» (مکارم، نمونه، ۳۳۵/۲۲).

عوامل نزول یا کاهش رزق

در آیات و روایات زیادی به بعضی عوامل نزول یا کاهش روزی اشاره شده است. از جمله عوامل جذب‌کنندهٔ روزی عبارت‌اند از:

● **تلاش و کار:** اولین و مهم‌ترین عامل ظاهری جلب روزی، تلاش است. در روایتی می‌خوانیم که پیامبر اسلام (ص) فرمود: «الكَادُ لِعَالِه كَالْمَجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» تلاش‌کننده در راه جلب روزی خانواده، مانند پیکارگر در راه خداست. (فلسفی، الحدیث ۸/۳).

نیز در کنار این‌گونه روایات به ما یادآور شده‌اند که با حرص و ولع و پای زیاد زدن، روزی فزونی نمی‌یابد. مانند آن که امام صادق (ع) فرمود: «وقتی که رزق قسمت شده است دیگر حرص برای چیست؟» و می‌دانیم که هدف از این بیانات نفی تلاش نیست بلکه به افراد حریص تذکر می‌دهد که با توجه

به ما یادآور شده‌اند که با حرص و ولع و دست و پای زیاد زدن، روزی فزونی نمی‌یابد. مانند آن که امام صادق (ع) فرمود: «وقتی که رزق قسمت شده است دیگر حرص برای چیست؟»

به مقدر بودن رزق، از حرص پرهیز کنند. امام عسکری (ع) می‌فرماید: «گرچه خدا در نظام آفرینش رزق مردم را تضمین کرده ولی این فکر مغرورتان نکند و شما را از کار باز ندارد.» (فلسفی، الحدیث ۱/۳).

● **دعا و مناجات:** قطعاً انسان‌ها باید در کنار کار و تلاش به جنبهٔ معنوی و باطنی آن هم عنایت داشته باشند (ارادهٔ حق تعالی در به ثمر رسیدن تلاش مادی انسان‌ها).

همهٔ امور ما با تلاش ما نمی‌گذرد. باید عنایت الهی نیز کارهای ما را تأیید و امضا کند تا با کار ما، روزی نازل شود. ما در زندگی روزمره‌مان افراد زیادی را دیده‌ایم که با تلاشی معمولی و ساده، روزی خوبی به‌دست آورده‌اند و بعضی هم با دست و پا زدن زیاد و تلاش‌هایی فوق‌العاده، به جایی نرسیده‌اند! با عنایت به این واقعیت است که امام علی (ع) در خطبهٔ ۲۲۵ می‌فرماید: «خدا یا آبرویم را با بی‌نیازی نگاه‌دار و با تنگ‌دستی، شخصیت مرا لکه دار مفرما که دستم مقابل روزی‌خواران تو دراز شود که اختیار هر بخشش و منع بخشش به دست توست.»

● **انفاق و بخشش:** در آیهٔ ۷ سورهٔ طلاق می‌خوانیم: «و من قدر علیه رزقه فلینفق ممّا آتاه الله: هر که روزی‌اش بر او تنگ (و کم) شد، پس باید از آن چه خدا به او داده است انفاق نماید.»

هم‌چنین یکی از نشانه‌های کفّار در مقابل نعمت‌ها و روزی خدادادی، این است که در راه خدا بخشش نمی‌کنند و بخل می‌ورزند... «و چون به آن‌ها گفتند که از آن چه خدا روزی شما قرار داده چیزی برای خدا به فقیران انفاق کنید، کافران به مؤمنین جواب دادند آیا ما کسی را اطعام کنیم که اگر خدا می‌خواست مانند ما به او روزی می‌داد؟ شما سخت در گمراهی هستید.» [یس، ۴۷].

از این دسته آیات معلوم می‌شود انفاق در راه خدا، روزی انسان‌ها را پر برکت می‌کند و فزونی می‌بخشد. در روایات زیادی از امامان (ع) و اولیای خدا آمده که با انفاق در راه خدا، روزی را نازل کنید.

از جمله در حکمت ۱۳۷ نهج‌البلاغهٔ امیرالمؤمنین (ع) می‌خوانیم: «روزی را با صدقه دادن، فرود آورید.»

امام صادق (ع) در جواب کسی که پرسیده بود: «چنان چه خمس یا زکات مال‌مان را بدهیم، کم می‌شود یا نه؟» فرمود: «به هیچ وجه کم نمی‌شود. خدا به مالی که خمس یا زکاتش داده شده برکت می‌دهد و هم‌چون درختی است که در ایام معینی، شاخه‌هایش را هرس می‌کنند. و به ظاهر کم شاخ و برگ می‌شود ولی در بهار نشاط و فراوانی محصول خواهد داشت و پر برکت خواهد شد.»

البته باید توجه داشت که از دیدگاه معارف اسلامی، منظور این نیست که هر پول خمس داده‌ای زیاد و چند برابر می

شود؛ بلکه برکت، به آن است که این پول در مجرای صحیح و در مسیر خدا هزینه شود و در راه صاحب واقعی‌اش صرف گردد و برای مالک آن پول یا مال ذخیره‌ای فوق‌العاده و آخرتی محسوب خواهد شد.

● **اخلاق نیک و رفتار خوب با مردم:** برخورد نیکو با مردم و جلب‌نظر آنان معمولاً موجب خوش‌آیند آنان می‌شود و به سوی او روی می‌آورند و روزی او زیاد می‌گردد.

اگر دو مغازه‌دار یا کاسب در کنار هم شغل واحدی داشته باشند مراجعه ما چگونه خواهد بود؟ طبیعی است ما از کسی خرید می‌کنیم که رفتارش نیکوتر و برخوردش با مشتری با ادب‌تر باشد و همین خرید مداوم ما از او، موجبات زیاد شدن روزی وی را فراهم می‌کند.

برای همین در روایات آمده که خلق خوش، روزی انسان را افزون می‌کند. «حضرت صادق (ع) ضمن بیان این نکته، می‌افزایند ترک آزار مردم و [ترک] جنجال، روزی را افزایش می‌دهد» (مکارم، نمونه، ۳۴۱/۲۲)

هم‌چنین به‌جز عوامل فوق، امور دیگری مثل نظافت خانه و اطراف آن، شست‌وشو و تمیز کردن ظروف و... از اسباب افزایش روزی شمرده شده است.

درباره کاهش روزی نیز در معارف دینی ما نکات مهم و قابل توجهی آمده است. البته می‌توان گفت عمل نکردن به هر یک از عوامل یاد شده کاهش‌دهنده روزی آدمی است. در این‌جا از بین عوامل کم‌کننده روزی فقط به یک مورد اشاره می‌شود و آن «گناه و معصیت» است. آیات و روایات زیادی به این مضمون رسیده که گناه روزی انسان‌ها را کاهش می‌دهد و حتی می‌سوزاند، از جمله در آیه ۳۰ سوره شوری می‌خوانیم: «و ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم و یعفو عن کثیر: هر مصیبتی به شما رسد به سبب کارهایی است که می‌کنید و بسیاری را نیز عفو می‌کند» می‌دانیم بین عمل و نتیجه آن یک ارتباط تکوینی برقرار است و کیفر گناه، بازتابی طبیعی است که دامن آدمیان را می‌گیرد.

امام علی (ع) فرمود: «هیچ ملتی از آغوش نعمت زندگی گرفته نشد مگر به واسطه گناهایی که انجام دادند، زیرا خداوند هرگز به بندگان ستم روا نمی‌دارد و هرگاه مردم با صدق نیت به درگاه خدا تضرع کنند، آن چه را از دست‌شان رفته به آن‌ها بازمی‌گرداند و امورشان را اصلاح می‌کند.» (خطبه ۱۷۸).

و از امام صادق (ع) نقل است که فرمود: «هنگامی که انسان گناهایش افزون شود، خدا او را گرفتار اندوه می‌کند» و فرمود: «ان العبد لیذنب الذنب فیزوی عنه الرزق: همانا بنده‌ای که مرتکب گناه شود روزی از او برکنار می‌گردد.» (کلینی، اصول کافی ۳۷۱/۳). سپس امام (ع) این آیه را تلاوت فرمود: «اذ اقسما لیسرمتها مصححین و لا یستثنون فطاف علیها طائف من ربک

و هم نائمون» [قلم، ۱۹-۱۷]. این آیه نشان می‌دهد که ارتکاب گناه، روزی و محصول انسان‌ها را نابود می‌سازد. از امام باقر (ع) نقل است که فرمود: «هیچ سالی کم باران‌تر از سال دیگر نیست ولی چون مردمی مرتکب گناهان شوند، خداوند باران مقدر آن سال را از آن‌ها برگرداند و به سوی بیابان‌ها و دریاها و کوه‌ها فرستد و مردم باید که عبرت گیرند...» (همان/۳۷۳).

البته باید دانست که گناه انسان را فقط از رزق مادی محروم نمی‌کند بلکه از رزق معنوی هم دور می‌سازد. مثلاً از امام صادق (ع) نقل است: «همانا کسی که گناهی مرتکب شود، بر اثر آن از نماز شب محروم می‌گردد و تأثیر کار بد در صاحبش از تأثیر کار در گوشت زودتر است» (همان/۳۷۴)، هم‌چنین نقل از ایشان است: «خدا حکم قاطع فرموده که نعمتی را که به بنده‌ای داده باز نگیرد مگر زمانی که او گناهی مرتکب می‌شود که به سبب آن مستحق کیفر می‌گردد».

این‌گونه اخبار هشدار می‌دهند که ارتکاب گناهان و بدی‌ها، قطعاً در سرنوشت ما و مقدار روزی ما دخیل است.

وظیفه ما در مقابل روزی‌ها

۱- روزی را بخوریم و حدود الهی را رعایت کنیم.
کَلُوا مِنْ طَیِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَ لَا تَطْغَوْا فِیْهِ. [طه، ۸۱ و نحل، ۱۱۴].

از خوردنی‌های پاکیزه که روزی شما نمودیم بخورید و از حدود الهی تجاوز نکنید.

۲- روزی خدایی را صرف دشمن نکنیم.
کَلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّیْطَانِ. [انعام، ۱۴۲].

از آن چه خدا روزی‌تان کرده بخورید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید.

۳- به هر زبانی سپاس‌گزاری کنیم.
رَزَقَكُمُ مِنَ الطَّیِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [انفال، ۲۶].
(خداوند) از پاکیزه‌ها روزی‌تان داده تا سپاس‌گزار باشید.

۴- به دیگران هم انفاق کنیم.
وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ یَنْفِقُونَ [بقره، ۳]
و از آن چه روزی‌شان کرده‌ایم، بخشش می‌کنند.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه (ترجمه محمد دشتی).
۳. رحیمی، مصطفی، ترجمه المنجد، صبا، ۱۳۷۷.
۴. طباطبائی، سیدمحمدحسین، المیزان (متن عربی)، جامعه مدرسین قم، ۱۳۶۶.
۵. فلسفی، محمدتقی، الحدیث، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۳.
۶. کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت (ع)، بی‌تا.
۷. مکارم، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۷.

از امام صادق (ع) نقل است که فرمود: «هنگامی که انسان گناهایش افزون شود، خدا او را گرفتار اندوه می‌کند و همانا بنده‌ای که مرتکب گناه شود، روزی از او برکنار می‌گردد.»

